

LACZKÓ ATTILA

A KÜLSŐ KÖRNYEZETI TÉNYEZŐK SZEREPE A SPORTTEHETSÉG-GONDOZÁS FOLYAMATÁBAN

THE ROLE OF EXTERNAL ENVIRONMENTAL FACTORS IN THE PROCESS OF SPORTS TALENT MANAGEMENT

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Sporttudományi Intézet, Eger
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Sport- és Egészségtudományi Kutatócsoport, Eger

Absztrakt

A sporttehetség-gondozás folyamatában a környezeti tényezők szerepe a sportolók fejlődésében kiemelt jelentőséggel bír. Jelen tanulmány a sporttehetség-gondozás területén alkalmazott nemzetközi és magyar szakirodalmi kutatásokat elemzi, különös figyelmet fordítva az ATDE- és ESF-modellek alkalmazására. A kutatás célja a környezeti tényezők hatásainak feltérképezése, valamint a sportolók sikerességét elősegítő faktorok összefüggéseinek vizsgálata. A szakirodalmi áttekintés alapján a sportkörnyezetek sikerességét számos tényező, így a támogató edzői közeg, a család, az iskolai és szociális háttér, valamint a hosszú távú fejlesztési megközelítések határozzák meg. Az eredmények rávilágítanak arra, hogy a sikeres sporttehetség-gondozás szoros összhangot igényel a mikrokörnyezeti és makrokörnyezeti tényezők között. A magyar és nemzetközi kutatások közötti összehasonlítás hangsúlyozza az edzők kulcsszerepét, ugyanakkor felhívja a figyelmet a személyes kapcsolatok és a hosszú távú felkészítés fontosságára a sportolók sikeres fejlődése érdekében. A kutatás eredményei hasznos alapot adnak a jövőbeli tehetséggondozási stratégiák kialakításához, valamint új kutatási irányokat jelölnek meg a hazai sporttehetség-gondozás számára. A szervezeti kultúra, a hosszú távú, diverzifikált fejlesztés fókuszja és a szélesebb környezet támogatása azok a tényezők, amelyek jelentős hatással vannak a szervezet sikerességére és az eredményes tehetséggondozásra. A különböző tényezők figyelembevétele elengedhetetlen a sportszervezet filozófiájának és mindennapi működésének kialakítása során. Az ATDE- és ESF-modellek alkalmazása sok lehetőséget rejt a magyar sporttehetség-gondozást érintő vizsgálatok számára.

Kulcsszavak: környezeti hatások, személyi és szervezeti tényezők, sporttehetség

Abstract

The role of environmental factors in the process of sports talent management in the development of athletes is of particular importance. The present study analyses the international and Hungarian literature in the field of sport talent management, with a special focus on the application of the ATDE and ESF models. The aim of the research is to explore the effects of environmental factors and to investigate the interrelationships between factors that contribute to the success of athletes. Based on the literature review, the success of sport environments is determined by a number of factors, such as a supportive coaching environment, family, school and social background, and long-term development approaches. The results highlight that successful sport talent management requires a close alignment between micro-environmental and macro-environmental factors. The comparison between Hungarian and international research emphasizes the key role of coaches, while highlighting the importance of personal relationships and long-term coaching for the successful development of athletes. The results of the research provide a useful basis for the development of future talent management strategies and identify new research directions for domestic sport talent management. Organizational culture, a focus on long-term, diversified development and support from the wider environment are factors that have a significant impact on organizational success and effective talent management. Consideration of these different factors is essential in shaping the philosophy and day-to-day operations of a sport organization. The application of the ATDE and ESF models has many potentials for studies on sport talent management in Hungary.

Key-words: environmental effects, personal and organizational factors, sport talent

Bevezetés

A sporttehetséggel kapcsolatos vizsgálatok, a kreativitás- és az általános tehetségvizsgálatokhoz hasonlóan az intelligenciavizsgálatból fejlődtek ki, emiatt a pszichológiai nézőpont erősen dominált az elméletekben (Aidman és Schofield, 2004). Az 1970-es évektől kezdődően fokozatosan megjelentek a tehetségmodellek, melyek a tehetség összetevőit vizsgálták.

A tehetségmodellek vizsgálatának kialakulásával és fejlődésével a kutatók felismerték, hogy az egyén veleszületett adottsága és motivációja nem elegendő ahhoz, hogy képességei kibontakozzanak és valamely tevékenységben felszínre törjenek, az intraperszonális tényezők mellett az interperszonális tényezők teljesítményre gyakorolt hatását is vizsgálni szükséges (Tannenbaum, 1983; Mönks & Knoers, 1997; Piirto, 1994, 1999; Czeizel, 2003). Az elsődleges tehetségfejlesztési környezetként leggyakrabban az iskola említendő (Balogh és

Révész, 2019), azonban a sport területén iskolai kereteken kívül is zajlik tehetségfejlesztés, és a sportiskola, egyesület, valamint az iskola együttműködése is elengedhetetlen a folyamatban.

A sporttehetséget a teljesítménnyel és eredményességgel való összefüggésében határozzák meg leggyakrabban a szakemberek. A sporttehetség gyakran a sikeresség alapfeltételére, pillanatnyi mutatójára vagy jövőbeli előrejelzésére vonatkozik. A sport különböző területei egymásra épülnek, és időben meghatározottak. A tehetséggondozás hosszú folyamat, melyben a sportszakemberek tehetséges fiatalokkal találkoznak, de a tehetség megállapítása a gondozás során történik. A kezdeti sikerek és jó eredmények még nem jelentik azt, hogy valóban tehetséges a sportoló (Révész, 2023).

A külső környezeti tényezők szerepe

A környezet szerepét vizsgáló modellek az ezredforduló környékén és az azt követő időszakban kerültek előtérbe. Gagné (1999) modelljében több sporttehetséggel kapcsolatos információt tisztáz, valamint először Ő emeli ki a környezeti tényezők szerepét. Két modell alkalmazása szükséges a holisztikus környezeti vizsgálat (Holistic Ecological Approach, HEA) végrehajtásához. Az első modell az ATDE, amely a környezet összetevőit és szerkezetét írja le, a második modell a környezeti sikertényezők modellje (Environmental Success Factors, ESF), amely a környezet sikeréhez hozzájáruló tényezők strukturálására szolgál (Henriksen et al., 2010b). A sikeres környezet összetevői közé tartozik a támogató sportkörnyezet, a példaképek jelenléte a szervezet életében, a széles körű támogató környezet (család, iskola, barátok), a pszichoszociális készségek fejlesztésének hangsúlya, a sokoldalú motoros képességfejlesztés, a hosszú távú sportolófejlesztés, az erős és összefüggő szervezeti kultúra, valamint a szoros együttműködés a szülőkkel és iskolával a képzés, nevelés során (Ryom et al., 2020).

Célkitűzés

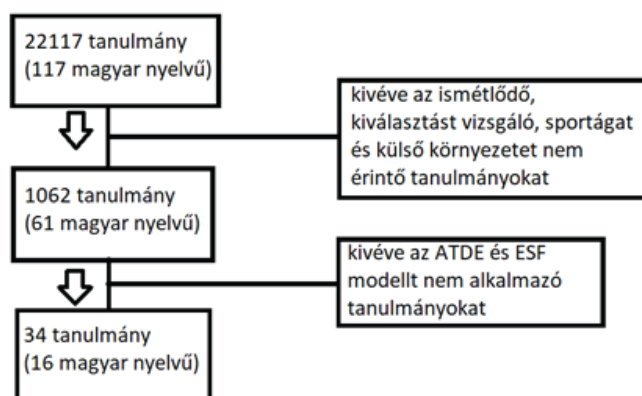
Jelen tanulmány fókuszában az ATDE- és ESF-moddellel kapcsolatos szakirodalmak elemzése áll. Az elemző kutatás célja az ATDE- és ESF-moddell használatával készült kutatások bemutatása, ezen belül a célok, a módszerek és eredmények alapján történő csoportosító elemzés.

Módszerek

A kutatás alapja egy alapos szakirodalmi áttekintés volt, melyhez a Google Scholar online adatbázisa került felhasználásra. A keresés az alábbi kulcsszavak segítségével történt: „athletic talent development environment”, „environment success factors”, „holistic ecological

approach”, a magyar szakirodalom felkutatásához „sporttehetség” „tehetséggondozás”, utánpótlás-nevelés”. A tanulmányok kiválasztása során a legrelevánsabb kritériumok ezek voltak: lektorált, angol vagy magyar nyelven íródjon, egy sportágat képviselő utánpótlás-sportolók, edzők, szülők alkossák a célcsoportot, és empirikus kutatásokat tartalmazzon.

A keresés 22000 angol nyelvű és 117 magyar szakirodalmat adott ki első körben. A szűrés során kikerültek az ismétlődő tanulmányok, csak a kiválasztással foglalkozó tanulmányok, azok, amelyek nem sportág, egyesület környezetét vizsgálják, valamint azok, amelyek nem foglalkoztak a környezeti hatásokkal. A szűkítést követően 1001 angol nyelvű tanulmány és 61 magyar maradt. Végül azok az angol nyelvű tanulmányok alkották az elemzés alapját, amelyek valamely sportágat érintve vizsgálták a környezeti tényezők hatásrendszerét és/vagy a sikertényezők összetevői az ATDE- és/vagy ESF-modellek alkalmazásával. A magyar szakirodalmak közül azok kerültek elemzésre, amelyek a tehetség-gondozás pedagógiai aspektusait vizsgálták valamely sportágat érintve. A szűrések után mindösszesen 18 külföldi és 16 magyar empirikus kutatás került a fókuszba.

1. ábra: A cikkek szűrésének folyamata (saját szerkesztés)

Eredmények

A szakirodalmi áttekintés után eredményként elmondható, hogy a nemzetközi vizsgálatoknál alkalmazott módszerek között a kvalitatív módszer gyakrabban jelenik meg, mint a kvantitatív. A tanulmányok közül 19 kvalitatív, 8 kvantitatív és 7 egyaránt kvalitatív és kvantitatív módszereket alkalmaz.

A nemzetközi és hazai tanulmányok a környezeti tényezőket vizsgálva mikro- és makrokörnyezeti szinteken végezték a kutatásokat. A mikrokörnyezetet képviselik a felnőtt és utánpótlás-sportolók, edzők, szülők, a sportszervezetnél dolgozó munkatársak.

A makrokörnyezet szintjén említhető a nemzet általános kultúrája, a sportági kultúra, a nemzeti válogatott, a sportági szövetség (Henriksen, 2010).

A nemzetközi tanulmányok az alkalmazott modellt tekintve hasonló alapokra épültek, ugyanis mindegyik az ATDE- és ESF-modellt alkalmazta a vizsgálataiban során (1. táblázat). Ezzel ellentétben a vizsgált személyek létszámát, a kutatás időtartamát (min.: 3 hét, max.: 6 hónap), az informális beszélgetések lehetőségeit és terjedelmét (min.: 60 óra, max.: 300 óra), valamint a dokumentumelemzés során vizsgált dokumentumokat tekintve jelentős eltérések mutatkoztak. A tanulmányokban különböző sportágakat képviselő egyesületeket vizsgáltak, labdarúgók, kézilabdázók, kosárlabdázók, röplabdázók, vitorlázók, kajakosok, golfozók, gyorskorcsolyázók, úszók, trampolinozó sportolók részvételével.

Szervezeti kultúra

Az eredményes utánpótlás-nevelő műhelyek egyik legfontosabb jellemzője a megfelelő szervezeti kultúra (2. ábra). Elengedhetetlen a családi környezet, amely magában foglalja a jó kapcsolatot a sportoló-sportoló, edző-sportoló és edző-edző között (Westermarck, 2016). Nagyfokú szakmai nyitottság jellemző egymás munkáját, valamint más szervezetek működését illetően (Ryom et al., 2020; Henriksen et al., 2010b). Az utánpótlás-sportolók számára különböző színvonalú csoportok biztosítanak lehetőséget, így a fejlődésük optimális körülmények között valósulhat meg (Karlsson, 2020). Reeves és Roberts (2019) tanulmányában 11 sikeres páneurópai akadémia környezetét vizsgálta, amelyek kiváló infrastruktúrával rendelkeznek, jól szervezettek, és magasan kvalifikált szakembereket foglalkoztatnak. Egyetemi szintű, valamint tudományos végzettséggel rendelkező kollégák látják el a sportági, rehabilitációs és sporttudományos feladatokat, így a szakmai munka magas színvonalon és integráltan valósul meg. Az előbb említett kutatási eredményekkel ellentétben a Henriksen és munkatársai (2014) által vizsgált golfozók képzésével foglalkozó egyesület szervezeti kultúrája, ahol alacsony kohézió, korai specializáció, a tudásmegosztás hiánya, valamint a mindennapi működés szervezetlensége volt jellemző.

Személyes kapcsolatok

A sikeres képzés megvalósulása érdekében a szélesebb környezet támogató hozzáállása és együttműködése egyaránt meghatározó, ennek megléte, esetleg hiánya nagymértékben befolyásolja a sikerességet. Egy frissen alakult utánpótlás-futballklub működése során nagy szerepet játszik az anyagi és működési kihívások leküzdésében a nagyfokú együttműködés és önkéntesség a szervezet minden tagjától (Flatgard et al., 2020). Az egyesület edzői a költségek csökkentése érdekében lemondtak juttatásuk egy részéről, míg az utánpótlás-játékosok szülei vállalták az utazási költségek egy részének finanszírozását.

A sikeres egyesületekre jellemző, hogy a munkatársak, ez esetben edzők, segédedzők, erőnléti edzők, rehabilitációs szakemberek, sportszervezők munkája integráltan valósul meg, rendszerbe foglalva, hogy magas szintű képző-nevelő munka jöjjön létre (Henriksen et al., 2010a; Seanor et al., 2017). Az együttműködés hiányára utalva Haukli és munkatársai (2021) ambivalens jellemzőket találtak egy sikeres norvég utánpótlás-labdarúgóegyesület vizsgálatánál, köztük többek között a szűkebb és szélesebb környezeti résztvevők kooperációjának hiányát emelték ki.

Az edző-sportoló kapcsolat fontos szerepet játszik a sportolók képzésében és nagymértékben meghatározza a tehetséggondozás eredményességét. Sikeres szervezetek esetében szoros kapcsolat említhető az edzők és sportolók között, valamint az edzők támogató hozzáállása jellemzi a környezetet (Larsen et al., 2013; Flatgard et al., 2020). Henriksen és munkatársai (2014) vizsgálatukban egy sikertelen egyesület esetében az összefüggéstelen szervezeti kultúrát, a mikrokörnyezeti résztvevők munkája integráltságának hiányát, valamint a példaképek hiányát emelték ki.

Hosszú távú, diverzifikált felkészítés

Az utánpótlásképzést érintő tanulmányok egyik fókuszpontja a hosszú távú felkészítés és a sokoldalú képzés vizsgálata. Az ATDE-modellben ez a két összefüggő terület kiemelt helyet foglal el, és az esetek többségében kéz a kézben jár a képzési folyamatok során. Henriksen és munkatársai (2010b), valamint Seanor és munkatársai (2017) egy sikeres atlétikai egyesület, valamint egy rendkívül eredményes trampolínegyesület elemzése során több olyan jellemzőt azonosítottak, amelyek hozzájárultak a szervezetek sikeréhez. Ezen jellemzők között kiemelték a képzésben alkalmazott, hosszú távú fejlesztést előtérbe helyező megközelítést.

Larsennek és munkatársainak (2020), Ryomnak és munkatársainak (2020), valamint Kipernek (2024) röplabdázók, valamint labdarúgók körében végzett vizsgálataiban hasonló eredmények születtek, mindhárom esetben az utánpótlásképzés célja minél több kiemelt képességű felnőtt sportoló nevelése a felnőttcsapat számára, de a hosszú távú fejlesztés és egyéni képzés mindig az aktuális sikeresség felett állt. Aalber és Saether (2016) tanulmányában az egyesület számára, a felnőttek és az utánpótlás szintjén is a rövid távú sikerek élveznek előnyt, ebből fakadóan elveszítette fontosságát a hosszú távú felkészítés és a felnőttcsapatban történő szereplés, valamint elveszítették előnyüket a saját nevelésű játékosok. Haukli és munkatársai (2021) vizsgálatában a diverzifikáció, a sokoldalú képzés hiánya emelkedik ki, amely a korai kiégés és a sérülések sűrű megjelenésének egyik táptalajául szolgál. Kubel (2021) egyetemi versenyrendszerben történő vizsgálatánál a hosszú távú felkészítés egyik gátját emelte ki, amely a versenyprogram egyensúlytalansága. A sportolók számára nincs folyamatos mérkőzésterhelés biztosítva az egyetemi versenyprogram által, ami a fejlődésük egyik meghatározó gátja. Számukra, akik a profi labdarúgás felé orientálódnak,

döntéshelyzet áll elő, hogy a profi sport vagy az egyetemi diploma megszerzését választják. A sportági képzés mellett a szervezetek nagy hangsúlyt fektetnek az iskolai teljesítményre, ugyanis fontosnak tartják, hogy átfogó képzésben és fejlesztésben részesüljenek a sportolók (Henriksen et al., 2011; Karlsson, 2020; Larsen et al., 2020; Kiper, 2024). Cuthbert (2018) és Crawley (2021) tanulmányaikban kevésbé sikeres labdarúgóutánpótlás-képző környezetet vizsgáltak, melyek esetében a hosszú távú felkészítésre kis hangsúlyt fektettek.

A sportolók pszichoszociális készségeinek fejlesztése – mint az öntudat, kezdeményezés, autonómia, szociális készségek – kiemelt szerepet játszik a sikeres felnőtté, sikeres felnőtt sportolóvá válás folyamatában. Az Aalberg és Saether (2018) kutatásában szereplő labdarúgó-akadémiánál több sikertényező hiányosan, esetleg egyáltalán nincs jelen a szervezet életében, ilyen a felnőttcsapattal való kapcsolat, a hosszú távú fejlesztésre való törekvés és a helyi játékosok támogatása. Ugyanebben a kutatásban az átfogó személyiségfejlesztést, a sport- és sporton kívüli, azaz iskolai teljesítményt kiemelt feladatnak tekintik. Az edzőmunkával kapcsolatos felelősségvállalásra és autonómiára, valamint a tudatos életmódra való törekvés fontos sikertényező lehet, főleg ha erre már egész fiatal kortól törekszik a szervezet (Henriksen et al., 2011; Larsen et al., 2013; Seanor et al., 2017).

Példaképek szerepe, jövőkép

Az utánpótlás-sportolók életében meghatározó szerepe van a közvetlen példaképeknek, valamint a felnőttcsapat jelenlétének. A sikeres utánpótlás-műhelyek egy felnőttklub kötelékében nagyobb valószínűséggel funkcionálnak eredményesen. Motivációt jelent a fiatalok számára a felnőtt sportolók közelsége, nagyobb esélyt teremthet számukra az utánpótlássportból felnőtt sportba való átmenethez.

Flatgard és munkatársai (2020), Henriksen és munkatársai (2010a, 2011), valamint Karlsson (2020) tanulmányaikban sikeres környezetet vizsgálnak, és mindegyik környezet egyik kiemelt jellemzője a felnőttcsapat jelenléte és az azzal ápolts szoros kapcsolat. Larsen és munkatársai (2020), Ryom és munkatársai (2020), valamint Westermarck (2016) munkájukban nagymértékű utánpótlás-integráció megvalósulását mutatták ki, amely jelentősen hozzájárul az utánpótlásuk sikerességéhez, valamint a sportolók elkötelezettségéhez. Több vizsgálat, köztük Aalberg és Saether (2018) labdarúgást, Henriksen és munkatársai (2014) golfot érintő, Kubel (2021) egyetemi labdarúgást vizsgáló kutatásaikban a közvetlen példaképek és a felnőttcsapat hiányáról számoltak be, amely az egyik gátja a közvetlen sikeres utánpótlás-sportoló helyi kifutásának.

Szerzők	Nemzetiség	Cél	Résztevők	Módszer	Eredmények
Aalber & Saether (2016)	Norvég	Rosenberg futballklub vizsgálata a környezeti tényezők tükrében.	U19 csapat edzői, 7 utánpótláskorú játékos (fiú)	Kvalitatív ATDE- és ESF-modell	Sporton kívüli teljesítmény (iskola), átfogó képzés. Gyenge kapcsolat a felnőttcsapattal. A helyi játékosok kiemelt fejlesztésének hiánya, rövid távú sikerekre törekvés.
Crawley (2021)	Angol	Egy labdarúgó-akadémia környezetének vizsgálata.	akadémiai edzők, játékosok, sportszervezők	Kvalitatív	Összefüggéstelen szervezeti kultúra. Hangsúlytalan kettős karrier. A mikrokönyezet együttműködésének hiánya.
Cuthbert (2018)	Ír	6 megyei labdarúgó-akadémia környezetének vizsgálata.	edzők, szülők, akadémista sportolók, felnőtt sportolók	Kvalitatív ATDE- és ESF-modell	Támogató kapcsolatok hiánya csapaton belül. Példaképek hiánya. Szélesebb környezet támogatásának hiánya. A mikrokönyezet együttműködésének hiánya. A hosszú távú fejlesztés hiánya. Összefüggéstelen szervezeti kultúra.
Flaggard et al. (2020)	Norvég	Bemutatni egy újonc professzionális labdarúgó-utánpótlásklub környezetét és a szervezeti kultúráját.	27 fiú utánpótláskorú sportoló, 2 edző, 1 erőnléti edző, 2 fizioterapeuta	Kvalitatív ATDE- és ESF-modell	Szoros edzők és sportolók közötti kapcsolatok, inkluzív és támogató hozzáállás. Egyéni képességek és a pszichoszociális készségeik fejlesztése. Szoros felnőtt- és utánpótláscsapatok közötti kapcsolat. Önkéntesség és komoly hozzáállás.
Haukli et al. (2021)	Norvég	A Strabaek futballklub környezetének vizsgálata.	20 játékos (fiú, U16), 2 edző, 1 erőnléti edző, 2 fizioterapeuta	Kvalitatív ATDE- és ESF-modell	Hosszú távú felkészítés, támogató környezet, szoros edző-sportoló kapcsolat. Kettőség a vallott értékeket és magatartást illetően. A mikrokönyezet együttműködésének hiánya. Példaképek hiánya. Diverzifikáció hiánya.
Henriksen et al. (2014)	Dán	Egy sikertelen egyesület környezeti tényezőinek vizsgálata.	11 gólföző sportakadémista, edzők, szülők, sportszervezők	Kvalitatív ATDE- és ESF-modell	Példaképek hiánya, támogató edzői környezet hiánya. Összefüggéstelen szervezeti kultúra, a környezetben dolgozók munkája nem integrált.
Henriksen et al. (2010a)	Dán	Átfogó környezeti vizsgálat és a tehetségnevelés sikerességének és összetevőinek vizsgálat egy vitorlásegyesületnél.	1 edző, 6 felnőtt válogatott sportoló, 8 utánpótláskorú sportoló (18–21 év), szülők, menedzserek	Kvalitatív ATDE- és ESF-modell	Erős szervezeti kultúra. Szoros felnőtt és utánpótlás-sportolói kapcsolat. Magasfokú egyéni felelősségérzet, nyitottság a kooperációra.

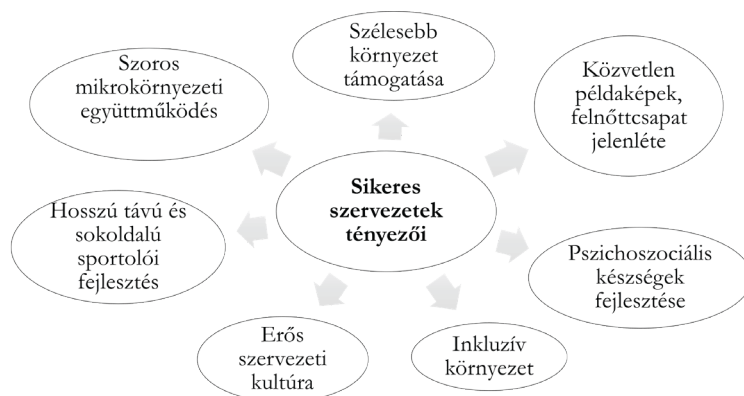

Szerzők	Nemzetiség	Cél	Résztvevők	Módszer	Eredmények
Henriksen et al. (2010b)	Svéd	A svéd IFK Vaxjo atlétikai klub környezeti tényezőinek vizsgálata.	Megközelítőleg 50 (15–17 éves) atléta, edző és munkatárs	Kvalitatív Felfedező ATDE- és ESF-modell	A különböző környezeti tényezők nagymértékű kohéziót mutatnak. Erős szervezeti kultúra és nagymértékű nyitottság. Hosszú távú felkészítés.
Henriksen et al. (2011)	Norvég	Egy sikeres norvég kajak-sportegyesület környezetének vizsgálata.	Utánpótláskorú fiú és lány sportolók (16–19 év), edzők, felnőtt sportolók	Kvalitatív ATDE- és ESF-modell	Szoros felnőtt és utánpótlás-sportolói kapcsolat. Az iskola és sport párhuzamos támogatása. Autonómiaira és felelősségvállalásra való törekvés. Jó infrastruktúra és erős szervezeti kultúra.
Karlsson (2020)	Svéd	Egy svéd asztalitenisz-egyesület környezeti tényezőinek vizsgálata.	3 utánpótláskorú sportoló, 2 felnőtt sportoló, 1 edző és 1 sportvezető	Kvalitatív ATDE- és ESF-modell	Támogató környezet, szoros kapcsolat az utánpótlás- és felnőtt sportolók között. Kiemelt támogatás a kettős karriert illetően. Erős szervezeti kultúra.
Kíper (2024)	Török	Egy sikeres török röplabdaklub környezetének vizsgálata mindkét nemet érintően.	51 utánpótláskorú sportoló U16–U21 korosztályból (28 fiú, 23 lány), 4 edző, 1 sportvezető	Kvalitatív ATDE- és ESF-modell	Kiváló infrastruktúra. Kettős karrier támogatása. Családias környezet. Mikrokörnyezeti együttműködés. Hosszú távú felkészítés, a felnőttcsapatban való szereplés lehetőségére.
Kübel (2021)	USA	Egyetemi versenyrendszer környezetének vizsgálata egy labdarúgócsapat tükréből.	Egyetemista sportolók, edzők, stábragok, egyetemi sportvezetők	Kvalitatív ATDE- és ESF-modell	Holisztikus sportolói és személyiségfejlesztés. Erős szervezeti kultúra. Egyensúlytalan labdarúgó-versenyprogram, ebből fakadóan kevésbé sikeres hosszú távú fejlesztés.
Larsen et al. (2013)	Dán	A környezeti tényezők vizsgálata U17-es sportolók körében, egy, a múltban sikeres dániai utánpótlásképző akadémiánál.	U17-es fiú labdarúgók, edzők, felnőtt profi játékosok, vezetőség, iskolai koordinátorok	Kvalitatív ATDE- és ESF-modell	Szoros edző-sportoló kapcsolat. Holisztikus képzés, kettős karrier támogatása. Pszichoszociális készségek fejlesztése. Erős szervezeti kultúra.

Szerzők	Nemzetiség	Cél	Résztvevők	Módszer	Eredmények
Larsen et al. (2020)	Holland	Az Ajax Amsterdamban labdarúgó-akadémia sikeres környezeti tényezőinek vizsgálata.	16 utánpótláskorú sportoló (fiú, U19), 2 edző, 1 sportvezető, 1 adminisztratív munkatárs	Kvalitatív ATDE- és ESF-modell	Erős szervezeti kultúra, a központban a játékosok és a szervezetben dolgozó edzők, tanárok, munkatársak közötti jó kapcsolat áll. Hangsúlyos hosszú távú fejlesztés. Kétféle karrier támogatás. Példaképek jelenléte az edzők személyében és a felnőttcsapat játékosaiiban, valamint motiváló jövőkép a felnőttcsapatnál.
Reeves & Roberts (2019)	11 Európai up. klub	Sikeres utánpótlás-labdarúgóakadémiák környezeti tényezőinek vizsgálata.	11 akadémia vezetője, toborzója	Kvalitatív	Erős szervezeti kultúra. Kiváló infrastruktúra, magas kvalifikált szakemberekkel. Szoros együttműködés a mikro-környezetben. Kétféle karrier támogatás.
Ryom et al. (2020)	Belga	A KRC Genk belga labdarúgóklub utánpótlás-szekciójának elemzése a holisztikus környezeti tényezők alapján.	Sportolók, edzők, sportvezetők (7 fő)	Kvalitatív ATDE- és ESF-modell	Hangsúlyos a hosszú távú felkészítés és az egyéni sportcélok támogatása. Kulturális nyitottság és tudásmegosztás, nagymértékű játékosintegráció a saját utánpótlásból. Az utánpótlás-integráció ellenére a közvetlen kapcsolat nem szoros az utánpótlás- és felnőtt játékosok között.
Westermark (2016)	Svéd	A környezeti tényezők vizsgálata egy sikeres női labdarúgó-utánpótlás-egyesületnél.	4 utánpótlás- (16–19 év), 2 felnőtt sportoló, 1 edző és egy sportvezető	Kvalitatív ATDE- és ESF-modell	Jó kapcsolat az iskola és az egyesület között. Hangsúlyos a hosszú távú felkészítésen. Jó kapcsolat a felnőttcsapattal, lehetőség a közös edzésekre. Az iskola támogató a felkészítéssel, versenyzetéssel kapcsolatosan. Kétféle karrier támogatás. Szoros kapcsolat a felnőttcsapattal.
Seanor et al. (2017)	Kanada	Feltárni egy kanadai trambolin-utánpótlás-központ egyedi lehetőségeit, amely a legkisebb korosztálytól az olimpiai részvételig segíti a sportolókat.	3 olimpiai edző, egy asszisztens edző, egy női olimpikon	Kvalitatív ESF-modell	Egyedi előfeltételek és fejlesztési folyamat. Átfogó képzés és személyiségfejlesztés. Közvetlen kapcsolat példaképekkel, felnőtt sportolókkal, emellett hangsúlyos az egyéni és csapatfejlesztésen.

1. táblázat: Nemzetközi tanulmányok összegzése

Forrás: saját szerkesztés

2. ábra: Sikeres szervezetek tényezői az ATDE- és ESF-modell alapján

Forrás: saját szerkesztés

Hazai tanulmányok

A magyar tanulmányok áttekintése után elmondható, hogy a vizsgálatok részben érintik a holisztikus környezeti vizsgálat során alkalmazott két modell összetevőit (2. táblázat).

Edzői szerepek és feladatok

A magyar labdarúgó-akadémiai rendszerben mért kutatások eredményei alapján az edző szerepe a motiválás, a technikai és taktikai tudás átadása (Déri et al., 2024), valamint feladata a célok pontos megtervezése (Csáki és Bognár, 2020; Révész et al., 2013). Más tanulmányokban vizsgáltak szerint az edzők feladatai közé tartozik a játékosok sporton kívüli életének figyelemmel kísérése is, mivel ez hozzájárulhat a jobb együttműködéshez és kommunikációhoz a szülőkkel, valamint a játékosokkal (Trzaskoma-Bicsérdy, 2008; Bognár et al., 2022). Labdarúgó-akadémisták véleménye alapján az edzőnek jó pedagógusnak kell lennie, aki irányít és oktat, fontos példaképszerpe, felkészültsége, és fontos, hogy teljesítményorientált legyen (Csáki et al., 2013; Kasuba, 2018).

Személyes kapcsolatok

Csáki és munkatársai (2013), Bognár és Csáki (2020) tanulmányaikban a sikeresség összetevőit vizsgálták utánpótlás-labdarúgók körében, a sportolók véleménye alapján megállapítható, hogy a belső tényezők mellett a család és edző fontos szerepet képvisel a sikerességben. Paic (2019) vizsgálata során azt az eredményt kapta, hogy amely sportolóknak jobb a kapcsolata az edzővel, azoknak szignifikánsan magasabb a feladat-központúságuk és alacsonyabb az énorientációjuk. A gyorskorcsolya sportág szereplőinek nézeteit vizsgálva az eredmények rámutatnak az edzők szülőkkel való kommunikációjának hiányára (Telegdi et al., 2024).

Hosszú távú, diverzifikált felkészítés

Kiss (2021) utánpótláskorú labdarúgók akadémiai neveléséhez köthető tényezők vizsgálata során az edzők véleménye alapján kiemelte, hogy a fiatal sportolók képzése során érdemes a rövid távú sikerek mellett már a hosszú távú eredményességet is célba venni, amihez szükség van a sportági képzéssel párhuzamosan zajló nevelési feladatok megvalósítására, ezzel szemben Kiss (2023) tanulmányában a válaszadók véleménye alapján, az edzők nem kezelik kiemelt tényezőként a sportolók iskolai tevékenységét, ami hatással lehet a hosszú távú eredményességre. Kasuba (2018) tanulmányában az akadémisták elmondásuk alapján úgy érzik, hogy edzőjük számára fontosabb az eredmény, mint az egyéni fejlődésük, és a civil életben nem számíthatnak rá. Eredményeiket maguknak és családjuknak köszönhetik. A labdarúgó-akadémiák tehetséggondozó működésének vizsgálata rámutatott, hogy az oktatási és szociális részleg sok hiányosságot hordoz magában, ugyanezen vizsgálatból kiderült, hogy az érettségi megszerzését tartják legvalószínűbbnek a sportolók (Rábai, 2021). Telegdi (2021) az LTAD-program gyorskorcsolya sportágba való bevezetését mutatta be, melynek eredményeképp a tapasztalatokra épülő folyamatos módosítás és fejlesztés, az innováció biztosítja a sportág eredményességének fenntarthatóságát.

Szerző(k)	Cél	Részvevők	Módszer	Eredmények
Balogh & Trzaskoma-Bicsérdy (2019)	Feltárni a Magyarországon dolgozó kosárlabdaedzők pedagógiai és sportszakmai nézeteit saját szerepükről és feladataikról a csapatok korosztályai alapján.	152 utánpótlásedző (U10, U11–12, U14, U16–18, U20–felőtt)	Kvantitatív	Hasonló nézet az edzői szerepről és feladatról. Szignifikáns eltérés mutatkozott négy pedagógiai és három sportszakmai kérdésben. A sportolás a különböző életkorú gyermekeknek más-más jelent, eltérő célokkal, motivációval, igényekkel és szükségletekkel rendelkezik, ez mégsem tükröződik a megkérdezett edzők nézeteiben.
Bognár & Csáki (2020)	A magyar akadémista labdarúgók sportválasztással, sikerrel és az edzői szerepekkel kapcsolatos véleményét, tapasztalatait és elvárásait bemutatni. Hangsúly a sikerességen, illetve a korosztályokon és a posztokon.	Öt kiemelet akadémia összes labdarúgója (258 fő)	Kvantitatív	A fiatal labdarúgók szerint az edző szerepe a motiválás, valamint feladata a célok pontos megtervezése. Jobban hisznek abban, hogy szorgalmuk és hozzáállásuk, illetve a család támogatása segíti őket a siker elérésében, mint a szakmai stáb és a klub feltételei. A labdarúgók felének fontos a kettős karrier építése.
Bognár et al. (2022)	Edzők, sportolók és a szülők nézeteinek, tapasztalatainak vizsgálata arra vonatkozóan, hogy az edzők mennyire foglalkoznak a fiatal játékosok sporttevékenységén kívüli életvitelével.	87 utánpótláskorú labdarúgó, 18 edző, 80 szülő	Kvantitatív	Az edzők feladata a játékosok sporton kívüli életének figyelemmel kísérése is, mivel ez hozzájárulhat a jobb együttműködéshez és kommunikációhoz a szülőkkel, valamint a játékosokkal. Ennek eredményeként nemcsak a sportolók fejlődésére, hanem a közösség egészére is pozitív hatással van, így javítva az egyén és a csapat teljesítményét is.
Csáki et al. (2013)	A sportválasztás, a tehetség-gondozás és az edző-sportoló kapcsolatot szemléltetése elit, akadémiai keretek között felnövő labdarúgók körében.	60 utánpótláskorú labdarúgó (U17 és U19)	Kvantitatív	Az eredményességet befolyásoló tényezők a hozzáállás, a kitartás és a támogató családi háttér. Az edzőnek jó pedagógusnak kell lennie, valamint fontos példaképszerupe is. Az edző feladata, hogy szakmailag felkészült legyen, és motiváljon, legyen előrelátó, tűzzön ki célokat, és legyen teljesítményorientált, eredménycentrikus.

Szerző(k)	Cél	Résztevők	Módszer	Eredmények
Déri et al. (2024)	Edzői szerepek, feladatok, tulajdonságok vizsgálata.	262 női akadémiai labdarúgó, 32 edző, 218 szülő	Kvantitatív Kvalitatív	A legfontosabb edzői feladatok a motiválás, valamint a taktikai és technikai tudás átadása. Az edzők pedagógiai tudása és személyisége alapvető a sikeres munkához. A pedagógiai szerep mellett az edzőnek a női sportolók speciális igényeire is fókuszálnia kell.
Kasuba (2018)	Bemutatni egy elit labdarúgó-akadémia edzőinek és játékosainak véleménye alapján a tehetséggondozás, beválás, edző-sportoló kapcsolat, család problémaköreit.	18 utánpótláskorú labdarúgó (U19), 9 edző	Kvantitatív	Az edzők szerint fontos az edző személyisége, szakmai tudása, a játékosokkal kialakított kapcsolata. Fontos a folyamatos továbbképzés, a jó menedzseri készség. A játékosok szerint az edző a munkáért felelős személy, aki előrelátó, megtervezi a feladatokat és célokat állít. Úgy érzik, hogy edzőjük számára fontosabb az eredmény, mint az egyéni fejlődésük, és a civil életben nem számít-hatnak rá. Eredményeiket maguknak és családjuknak köszönhetik.
Kiss (2021)	Az akadémiai edzők véleményének alapján bemutatni azokat a tényezőket, amelyek hatással vannak a fiatal játékosok mérközésen való szerepeltetésére, ezzel is hozzájárulva az ifjú tehetségek gondozásához.	100 labdarúgó edző	Kvantitatív Kvalitatív	Az edzéshez köthető tevékenységformákat nevezték meg a leginkább befolyásoló tényezőnek. A sportszakmával kapcsolatos megnyilvánulások (hozzállás, edzésen mutatott teljesítmény, magatartás) hatásai találhatóak a döntések középpontjában. A tanulmányi eredmény nem játszik fontos szerepet a döntésben.
Kiss et al. (2019)	Az edzői szerepek tekintetében fellelhető különbségek és hasonlóságok bemutatása a magyar és határon túli akadémia labdarúgói között, valamint az akadémiai korosztályok között.	146 akadémista utánpótlás-sportoló	Kvantitatív	A határon túli labdarúgók rendre magasabban értékelték az edzői szerepeket és az edzők fő jellemzőit, emellett egységesebb képet mutattak a korosztályok között. A hazai labdarúgók korban minél közelebb kerülnek a profi szerződéshez, annál inkább a továbblépéshez kapcsolódó tényezőket, míg a fiatalabbak főleg a pedagógiai részt emelték ki.

Szerző(k)	Cél	Résztevők	Módszer	Eredmények
Kíss (2023)	Magyar és határon túli akadémiai körében elvégzett kutatás eredményei alapján bemutatni az utánpótlás-labdarúgóedzők, fiatal labdarúgók és szüleik véleményét a tehetséggondozás folyamatáról, különös tekintettel a pedagógiai tényezőkre.	614 (U15–U19) utánpótlás-sportoló, 100 edző, 411 szülő	Kvantitatív Kvalitatív	A sikeres felnőtt labdarúgóvá válást befolyásoló tényezők: pozitív jellemvonások, sporton kívüli jellemvonások, technikai készségek. Fontos a labdarúgással eltöltött órák száma, a család pszichés támogatása, ezzel szemben az iskolai eredményeket nem tartják fontosnak az adat-közlők. A mérkőzésen való szerepletésnél a szakmai tényezők számítanak. A játékosok sporton kívüli életére részben figyelnék az edzők.
Paic (2019)	A magyar bajnokságban szereplő kézilabdázók motivációs struktúráinak, észlelt motivációs környezetüknek és a sportoló-edző kapcsolatának vizsgálata.	113 utánpótlás-sportoló, 6 edző	Kvantitatív	A sportoló-edző kapcsolattal összefüggésben, minél magasabban helyezkednek el a csapatok a bajnoki táblán, a játékosok kapcsolata az edzővel annál alacsonyabb értékeket mutat. Amely sportolóknak jobb a kapcsolata az edzővel, azoknak szignifikánsan magasabb a feladat-központúságuk és alacsonyabb az énorientációjuk.
Rábai (2021)	Labdarúgó-akadémiák tehetséggondozó működésének vizsgálata nevelésszociológiai és sportpedagógiai kérdések mentén.	560 akadémista, 12 edző, 6 oktatóként felelős szakember	Kvantitatív Kvalitatív	Az oktatási és szociális részleg sok hiányosságot hordoz magában. A játékosok saját döntésük alapján kerültek az egyes akadémiákra. Az akadémisták valamelyik szülője is sportolt korábban. Az akadémisták elégedettek edzőikkel, és jó sportoló-edző kapcsolatról nyilatkoznak. Az edzők a motiváció hiányát érzékelik a játékosoknál. Az akadémisták az érettségi megszerzését látják legesélyesebbnek.
Révész et al. (2013)	Az edző-sportoló kapcsolat pedagógiai szempontú vizsgálata.	224 utánpótlás-sportoló, 70 edző	Kvantitatív	Az edzőnek vezetőnek, irányítóknak kell lennie, fontos a motivációs eszköztárolata, és hogy azt jól alkalmazza. Az edzői szerep egyben tanári szerep is.
Telegdi (2021)	Az LTAD-program (Long-Term Athlete Development „Hosszú távú Sportolói Fejlesztés”) gyorskorcsolya sportágra való bemutatása.	5 edző	Kvalitatív	Az LTAD-program bevezetése megteremtette a hosszú távú fejlesztés lehetőségét, melynek hatékonysága leginkább az eredményességben mérhető. A program tapasztalatokra épülő folyamatos módosítása és fejlesztése, az innováció biztosítja a sportág eredményességének fenntarthatóságát.

Szerző(k)	Cél	Résztevők	Módszer	Eredmények
Telegdi et al. (2024)	Az edzők, szülők és sportolók utánpótlás-nevelésről és tehetségről kialakult nézeteinek, valamint a gyakorlati alkalmazásuknak a bemutatása és összevetése.	32 gyorskorcsolya-edző, 85 versenyző, 85 szülő	Kvantitatív Kvalitatív	A sportági dokumentumok nem tartalmaznak információt a tehetség vonatkozásában. Fő cél a felnőttkorban elért sikeresség. Hiányos kommunikáció a szülők felé.
Trzaskoma (2007)	A birkózás sportági eredményességi tényezői közül a sportágyvasztás körülményeinek, a kiválasztásnak és beválásnak, végül, de nem utolsósorban a tehetséggondozás összetett kérdéskörén belül az edző-sportoló kapcsolatnak a feltárására irányul.	285 utánpótlás-sportoló, 5 edző	Kvalitatív, Kvantitatív	A sportág jellegéből kifolyólag a versenyzők szigorú vezetésre számíthatnak mind az edzéseken, mind a mérkőzések során. Ugyanakkor egy bizalomra, tiszteletra, megbecsülésre, kötődésre épülő környezetben történik a felkészítés. A fiatalok felkészítésének folyamatából a szülők sem maradnak ki, az edzők különös figyelmet szentelnek a velük való kapcsolatartásra.
Varga (2019)	Magyar labdarúgó-akadémiákon dolgozó edzők pedagógiai nézetének vizsgálata.	196 edző	Kvantitatív Kvalitatív	Fontos az őszinteség és becsületesség. Kétségbe vonják játékosaik nevelhetőségét. Fontosnak tartják a játékosok kiemelkedő adottságait, másfelől a tehetséget hátra rangsorolják, ez a véleményük kiforratlanságát sugallja. Fontos a jó edző-sportoló kapcsolat. A csapat a lefontosabb érték. Az edzők érzékenynek mutatkoztak az emberi kapcsolatok iránt. Az edzők pedagógiai nézetei nem formálnak rendszert gondolkodásukban. A szakmai tudás szűk értelmezése domináns.

3. táblázat: Magyar tanulmányok összegzése

Forrás: saját szerkesztés

Megbeszélés

Az irodalmi áttekintés ismerteti, hogy milyen empirikus kutatások születtek az ATDE- és ESF-modell alkalmazásával. A vizsgálatba bevont tanulmányok alapján elmondható, hogy kevés kutatás készült, azok pedig több sportágat érintenek egyesületi szinten. A szakirodalmi áttekintés és az eredmények alapján egyértelműen kijelenthető, hogy a nemzetközi és hazai kutatások az utánpótlás-nevelésben fontos hasonlóságokat és néhány lényeges különbséget is feltárnak. Az áttekintett nemzetközi tanulmányok kvalitatív kutatási módszereket, míg a hazai vizsgálatok vegyes, de többségében kvantitatív kutatási módszereket alkalmaztak. A nemzetközi tanulmányok átfogó képet mutatnak a vizsgált szervezeteket illetően, míg a hazai vizsgálatok néhány kivétellel egy bizonyos területet elemeztek. A vizsgálatok összességében arra mutatnak rá, hogy a sikeres utánpótlás-fejlesztés kulcsa a különböző tényezők együttes hatásában rejlik, mint az erős és összefüggő szervezeti kultúra, a hosszú távú és diverzifikált fejlesztés, a mikrokörnyezeti résztvevők együttműködése, valamint a szélesebb környezet támogatása.

A nemzetközi és hazai kutatások egyaránt hangsúlyozzák az edzők kulcsszerepét az utánpótlás-fejlesztésben. A nemzetközi kutatások (Henriksen et al., 2010; Westermarck, 2016) rámutatnak arra, hogy a sikeres sportkörnyezetek egyik alapvető jellemzője a támogató és motiváló edzői közeg, amely a sportolók személyiségét is fejleszti. Ehhez hasonlóan a magyar tanulmányok is az edzői szerepeket és feladatokat emelik ki, különösen a motiválás, a technikai és taktikai tudás átadása, valamint a célok pontos megtervezése terén (Déri, 2024; Csáki et al., 2013). A szülőkkel való kommunikáció, valamint az edzők és sportolók közötti bizalom, ami nemcsak a technikai fejlődést, hanem a sportoló személyes fejlődését is elősegíti, számos esetben nem kap kellő figyelmet. Ez a hiányosság csökkentheti a tehetséggondozás hatékonyságát, és akadályozhatja a sportolókat a teljes körű fejlődésben. A személyes kapcsolatok fontossága mind nemzetközi, mind hazai szinten kiemelt szerepet kap. A jól működő edző-sportoló-szülő háromszög alapvető fontosságú a sportolók fejlődése szempontjából. A nemzetközi (Westermarck, 2016; Flatgard et al., 2020) és hazai kutatások (Paic, 2019; Csáki et al., 2013) szerint a sportolók számára alapvető a támogató edzői és családi környezet. A szoros kapcsolat az edzők és sportolók között segíti a személyes fejlődést, bár a szülőkkel való kommunikáció gyakran nem működik megfelelően (Telegdi et al., 2024).

A hosszú távú fejlődés és sokoldalú képzés kulcsfontosságú a sportolók sikerességében (Henriksen et al., 2010; Kiss, 2021). A hazai kutatások (Kiss, 2023) arra figyelmeztetnek, hogy a sportolók iskolai tevékenysége gyakran háttérbe szorul, míg a rövid távú eredmények kerülnek előtérbe. A sportegyesületekben a megfelelő oktatási és szociális környezet biztosítása nélkül gát keletkezhet a sportolók fejlődésében (Rábai, 2021).

A jövőbeli hazai kutatásoknak holisztikusan, a sportolókat körülvevő külső környezetet érdemes vizsgálniuk. A hosszú távú, diverzifikált felkészítés, a pszichoszociális készségek fejlesztése, a szervezeti kultúra, a szülői-iskolai támogatás mind olyan területek, amelyek a magyar kutatásokban már megjelentek, de dominánsan csak a labdarúgás környezetében vizsgálták. A vizsgálatok során kapott eredményeknek gyakorlati hasznosságuk van a szervezet működésének fejlesztésében, különböző belső és külső folyamatok kialakításában. A sikeresen működő szervezetek esetében a sikertényezők többsége nagymértékben jelen van a működésükben. A különböző tényezők rövid, közép- és hosszú távon is folyamatosan fejleszthetők.

Felhasznált szakirodalom

- Aalberg, R. R., & Sæther, S. A. (2016). The talent development environment in a Norwegian top-level football club. *Sport Science Review*, 25(3-4), 159.
<https://doi.org/10.1515/ssr-2016-0009>
- Aidman, E., & Schofield, G. (2004). Personality and individual differences in sport. In T. Morris., & J. Summers: *Sport Psychology, Theory, Applications and Issues*. Brisbane, Australia: John Wiley and Sons.
- Balogh, J., & Trzaskoma-Bicsérdy, G. (2019). Különbségek a magyar kosárlabdaedzők szerep- és feladatértékelésében pedagógiai és sportszakmai nézeteik tükrében. *Neveléstudomány| Oktatás–Kutatás–Innováció*, 7(3–4), 93–106.
<https://doi.org/10.21549/NTNY.27.2019.3.6>
- Balogh, L., & Révész Gy. (2019). Tehetségmodellek mint a fejlesztő programok kiindulási alapjai. In Bajor Péter, Balogh László, Bucsi Szabó Zsolt, Polonkai Mária, Révész György Béla (szerk.), *A tehetség kézikönyve*. Budapest: Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége.
- Bognár, J., & Csáki, I. (2020). Kiemelt akadémiai rendszer labdarúgóinak véleménye a sportágválasztásról, sikerességről és az edzői szerepekről. *Magyar Pedagógia*, 120(3), 229–246. <https://doi.org/10.17670/MPed.2020.3.229>
- Bognár, J., Kiss, Z., Déri, D., & Csáki, I. (2022). Labdarúgó akadémiasok sporton kívüli tevékenységei. *Educatio*, 30(4), 703–712. <https://doi.org/10.1556/2063.30.2021.4.11>
- Crawley, N. (2021). Examining psychosocial development in an elite English football academy: a holistic ecological approach (Doctoral dissertation, Brunel University London).
- Cuthbert, B. (2018). Elite youth Gaelic footballers and their holistic development: the academy experience (Doctoral Dissertation, University College Cork).

- Csáki, I., Bognár, Trzaskoma-Bicsérdy, G., Zalai, D., Mór, O., Révész, L., & Géczi, G., (2013). A sportágválasztás, a tehetséggondozás és az edző sportoló kapcsolat vizsgálata elit utánpótláskorú labdarúgók körében. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 14(55), 9–16.
- Déri, D., Bognár, J., & Trzaskoma-Bicsérdy, G. (2024). Pedagógiai szempontú elvárások az edzőkkel szemben – Fókuszban a női labdarúgó akadémiák. *Magyar Pedagógia*, 124(2), 71–88. <https://doi.org/10.14232/mped.2024.2.71>
- Flatgård, G., Larsen, C. H., & Sæther, S. (2020). Talent development environment in a professional football club in Norway. *Scandinavian Journal of Sport and Exercise Psychology*, (2), 8–15. <https://doi.org/10.7146/sjsep.v2i0.114470>
- Haukli, J. S., Larsen, C. H., Feddersen, N., & Sæther, S. A. (2021). The athlete talent development environment in the best ranked football academy in Norwegian football: The case of the U16 team in Stabæk football club. *Current Issues in Sport Science*, 6, 008-008. <https://doi.org/10.36950/2021ciss008>
- Henriksen, K. (2010). The ecology of talent development in sport: A multiple case study of successful athletic talent development environments in Scandinavia. Doctoral Thesis
- Henriksen, K., Stambulova, N., & Roessler, K. K. (2010a). Holistic approach to athletic talent development environments: A successful sailing milieu. *Psychology of sport and exercise*, 11(3), 212–222. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2009.10.005>
- Henriksen, K., Stambulova, N., & Roessler, K. K. (2010b). Successful talent development in track and field: considering the role of environment. *Scandinavian journal of medicine & science in sports*, 20, 122–132. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0838.2010.01187.x>
- Henriksen, K., Stambulova, N., & Roessler, K. K. (2011). Riding the wave of an expert: A successful talent development environment in kayaking. *The sport psychologist*, 25(3), 341–362. <https://doi.org/10.1123/tsp.25.3.341>
- Karlsson, M. (2020). The pathway to sporting excellence in Swedish table tennis: A holistic ecological case study (Master ,s Thesis, Halmstad University).
- Kasuba, M. (2018). Az edző–sportoló kapcsolat egy labdarúgó akadémián. *Educatio*, 27(1), 121–128. <https://doi.org/10.1556/2063.27.2018.1.10>
- Kiper, S. (2024). Holistic and Ecological Approach to Talent Development: A Turkish Volleyball Setting (Master ,s Thesis, University of Jyväskylä).
- Kiss, Z. (2021). Utánpótláskorú labdarúgók akadémiai neveléséhez köthető tényezők vizsgálata edzők véleményének tükrében: országhatár és végzettség a fókuszban. *Tantárgy-pedagógiai kaleidoszkóp*, 161–170.
- Kiss, Z. (2023). Hazai és határon túli utánpótláskorú labdarúgók tehetséggondozásának pedagógiai jellemzői. (Doktori értekezés. Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Neveléstudományi Doktori Iskola, Eger).

- Kiss, Z., Csáki, I., & Bognár, J. (2019). Magyar és határon túli bentlakásos labdarúgó akadémia sajátosságai az edző szerepe és jellemzői tekintetében. Különleges Bánásmód, 5(2), 7–18. <https://doi.org/10.18458/KB.2019.2.7>
- Kubel, T. (2021). A Successful Athletic Talent Development Environment-A Holistic Ecological Case Study of an Elite College Soccer Program (Master's thesis, The University of North Carolina at Chapel Hill).
- Larsen, C. H., Alfermann, D., Henriksen, K., & Christensen, M. K. (2013). Successful talent development in soccer: The characteristics of the environment. *Sport, Exercise, and Performance Psychology*, 2(3), 190–206. <https://doi.org/10.1037/a0031958>
- Larsen, C. H., Louise, S. K., Pyrdol, N., Sæther, S. A., & Henriksen, K. (2020). A world class academy in professional football: The case of Ajax Amsterdam. *Dansk Idrætspsykologisk Forum. Scandinavian Journal of Sport and Exercise Psychology*, 2020:6, 33–43. <https://doi.org/10.7146/sjsep.v2i0.119746>
- Mönks, F. J., & Knoers, A. M. P. (1997). *Ontwikkelingspsychologie*. (7th ed.), Assen, Netherlands: Van Gorcum.
- Paic, R. (2019). A sportoló-edző kapcsolat, a motiváció és az észlelt motivációs környezet összefüggéseinek vizsgálata a férfi kézilabdázásban (doktori értekezés. Pécsi Tudományegyetem Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola, Pécs).
- Piirto, J. (1994). *Talent children and adults*. New York, NY: Maxwell Macmillan International.
- Piirto, J. (1999). *Talent children and adults. Their development and education*. New Jersey, NJ: Prentice-Hall.
- Rábai, D. (2021). A hazai labdarúgó akadémiaik tehetséggyozozó tevékenysége (doktori értekezés, Debreceni Egyetem).
- Reeves, M. J., & Roberts, S. J. (2020). A bioecological perspective on talent identification in junior-elite soccer: A Pan-European perspective. *Journal of Sports Sciences*, 38(11-12), 1259–1268. <https://doi.org/10.1080/02640414.2019.1702282>
- Révész László (2023). *A sporttehetség-gondozás elmélete és gyakorlata*. Krea-Fitt Kft., Budapest.
- Révész, L., Bognár, J., Csáki, I., & Trzaskoma-Bicsérdy, G. (2013). Az edző-sportoló kapcsolat vizsgálata az úszás sportágban. *Magyar Pedagógia*, 113(1), 53–72.
- Ryom, K., Ravn, M., Düring, R., & Henriksen, K. (2020). Talent development in football—A holistic perspective: The case of KRC Genk. *International Sport Coaching Journal*, 7(3), 360–369. <https://doi.org/10.1123/iscj.2019-0045>
- Tannenbaum, A. (1983). *Gifted Children. Psychological and educational perspectives*. New York, NY: Macmillan.

- Telegdi, A. (2021). Az LTAD hatásmechanizmusa a hazai rövidpályás gyorskorcsolya sportágban. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 22(92), 70–78.
- Telegdi, A., Géczi, G., & Bognár, J. (2024). Utánpótlás-nevelés és a sporttehetség: a gyorskorcsolya sportág szereplőinek nézetei. *Educatio*, 33(3), 370–378.
<https://doi.org/10.1556/2063.33.2024.3.8>
- Trzaskoma-Bicsérdy, G. (2007). A sportági eredményesség néhány meghatározó tényezőjének vizsgálata birkózásban. Semmelweis Egyetem Nevelés- és Sporttudományi Doktori Iskola, Sport, Nevelés- és Társadalomtudományi Program, Budapest.
- Varga, D. (2019). Az edzők pedagógiai nézetei a magyarországi labdarúgó akadémiákon (doktori értekezés, Testnevelési Egyetem).
- Westermarck, M. (2016). Talent Development in Female Football: What characterizes a successful environment? UMEA Universitet. Master's thesis.

Levelező szerző:
Attila Laczkó
laczko.attila993@gmail.com

